

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar
om ändring av 5 § hovrättslagen och tingsrättslagen**

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att förfarandet vid utnämning av extraordinarie hovrättsråd i hovrätten och extraordinarie tingsdomare i tingsrätten skall förenklas. Enligt förslaget skall de utnämnas av högsta domstolen på framställning av hovrätten.

Dessutom skall i tingsrättslagen göras vissa ändringar som i praktiken har visat sig nödvändiga för utvecklandet av verksamheten. Tjänstestrukturen skall utvecklas genom att

tingsfiskalstjänster inrättas. Notariens möjlighet att fungera som ledamot och som ordförande vid tingsrättens sammanträden skall utvidgas. Också lagmannens möjligheter att förordna någon som hör till kanslipersonalen att utföra lagskipningsuppgifter skall utökas.

Lagarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge och föreslagna ändringar

1.1. Förfarandet vid utnämning av extraordinarie hovrättsråd och extraordinarie tingsdomare

Gällande stadganden

I 87 § (637/87) Regeringsformen stadgas att presidenten utnämner hovrätternas ledamöter och tingsdomarna. Enligt Regeringsformens 89 § (637/87) skall bl.a. ledamotstjänsterna i hovrätterna och tingsdomartjänsterna, sedan tjänsten förklarats ledig, besättas på grundval av förslag, på vilket den myndighet hos vilken tjänsten sökts har uppfört de tre enligt fastställda grunder mest förtjänta av sökandena. Över tjänsteförslag skall högsta domstolen avgiva utlåtande när det är fråga om hovrätternas ledamöter samt tingsdomare i tingsrätterna. Domartjänsterna i både hovrätterna och tingsrätterna förklaras lediga av hovrätten. Ansökningstiden är i allmänhet 30 dagar. Kungörel-

serna om att tjänsterna är lediga att sökas publiceras i Officiella tidningen. Plenum i hovrätten gör upp tjänsteförslaget. Besvärstiden för förslaget är 30 dagar. När besvärstiden har gått ut, avger hovrätten ett utlåtande om besvären, varefter högsta domstolen behandlar dem och avger ett utlåtande till republikens president. Först därefter kan ärendet föredras för republikens president.

Enligt 5 § 1 mom. hovrättslagen (56/94) kan på grund av antalet eller arten av de mål och ärenden som skall behandlas eller av något annat särskilt skäl till hovrätten förordnas extraordinarie hovrättsråd för viss tid. Ett extraordinarie hovrättsråd skall ha samma behörighet som ett ordinarie hovrättsråd. Enligt paragrafens 2 mom. utnämns ett extraordinarie hovrättsråd i samma ordning som en ordinarie hovrättsledamot.

Enligt 3 § tingsrättslagen (581/93) kan på grund av antalet eller arten av de mål som skall behandlas eller av något annat särskilt skäl extraordinarie tingsdomare förordnas till tings-

rätten för en viss tid. I samma paragraf stadgas bl.a. att för extraordinarie tingsdomare gäller vad som stadgas om tingsdomare i fråga om behörighet och utnämning.

Enligt gällande stadganden är det sålunda möjligt att utnämna extraordinarie domare för en viss tid både i hovrätterna och tingsrätterna. Grunderna för utnämning av extraordinarie domare är desamma i hovrättslagen och tingsrättslagen.

Allmänt om förfarandet vid utnämning av hovrättsråd och tingsdomare

Förfarandet vid utnämning av domare i underrätterna förenhetligades genom underrättsreformen. I regeringens proposition med förslag till lagstiftning om reform av systemet för utnämning av domare i de allmänna underrätterna (RP 29/1986 rd) har behandlats bl.a. förfarandet före utnämningssavgörandet. I propositionen sägs att förfarandet med tjänsteförslag har den fördelen att det för sin del tryggar domstolsväsendets ovhängighet samt att domstolsväsendets sakkunskap säkrast kommer att bli beaktad när utnämningssavgörandet fattas. I propositionen ansågs vidare att det bästa alternativet för säkerställandet av att juristdomarens yrkeskompetens beaktas var att rätten att framställa förslag eller göra framställningar kvarstår hos domstolsväsendet. I propositionen hänvisas till den regeringsproposition som föregick statstjänstemannalagen som trädde i kraft 1988 (RP 238/1984 rd), enligt vilken nackdelen med förfarandet med tjänsteförslag var att det binder den utnämmande myndighetens prövningsrätt enbart till de sökande som nämns i tjänsteförslaget. I propositionen föreslogs att förfarandet med förslag i regel skall ersättas med ett förfarande med framställning eller utlåtande i fråga om andra än domartjänster.

Kommissionen för utredning av domarbanan som avlät sitt betänkande den 11 oktober i år (1994:15) behandlar också ingående förfarandet för utnämning av domare. I betänkandet konstateras att förfarandet med tjänsteförslag utöver ovan nämnda fördelar dessutom har den fördelen att sökandenas rättsskydd anses öka när de har möjlighet att anföra besvär över förslaget. Kommissionen är emellertid av den åsikten att förfarandet med tjänsteförslag i praktiken har visat sig vara ett trögt och

långsamt förfarande. Förfarandet är enligt betänkandet avsett närmast för "engångsutnämningar".

Kommissionen för utredning av domarbanan föreslår inga ändringar i det nuvarande utnämningssystemet i fråga om den utnämmande myndigheten. Republikens president skall sålunda fortsättningsvis vara utnämmande myndighet. Det föreslås emellertid att förfarandet med tjänsteförslag skall frångås. I stället skall hovrätten avge utlåtande om sökandena till högsta domstolen. Plenum i högsta domstolen gör på framställning av justitieministeriet en framställning till republikens president och behandlar också anmärkningarna mot hovrättens utlåtande.

Med tanke på eventuella ändringar i republikens presidents maktbefogenheter anser kommissionen dock att utnämningssbefogenheten skall anförtros högsta domstolen i fråga om andra än de högsta domartjänsterna. Högsta domstolen utnämner då hovrättsråden och tingsdomarna på grundad framställning av hovrätten. Framställningen upprättas i hovrätten av dess ledningsgrupp, till vilken hör presidenten, hovrättslagmännen, dvs. ordförandena vid avdelningarna, och kanslichefen. Som en brist i det nuvarande förfarandet har kommissionen särskilt påpekat att tjänsteförslag, framställningar och utlåtanden i allmänhet inte motiveras på något sätt. Kommissionen har också behandlat behövligheten av den s.k. domarvalnämnden. Den har ansett att det är motiverat att en sådan nämnd deltar i förfarandet i någon form. Nämnden skall då avge utlåtande till hovrättens ledningsgrupp. Vidare anser kommissionen att hovrätten skall ge lagmannen i tingsrätten tillfälle att avge utlåtande om dem som har sökt en tingsdomartjänst, innan hovrätten gör sin framställning. Sökandena skall ha möjlighet att framföra anmärkningar till högsta domstolen.

I betänkandet har sålunda kommissionen för utredning av domarbanan utrett hela förfarandet vid utnämning av domare. De nu föreslagna ändringarna gäller endast utnämning av extraordinarie hovrättsråd och extraordinarie tingsdomare. Behovet av ändringar har uppstått till följd av problem som visat sig i praktiken: utnämningssavgörandet är alltför långsamt och osmidigt med tanke på att frågan gäller utnämningar för relativt kort tid. Om kommissionens betänkande kan emellertid konstateras att det alternativ det föreslår, enligt

vilket högsta domstolen är utnämmande myndighet, stämmer överens med denna proposition. Ytterligare kan konstateras att högsta domstolen utnämnde juristdomarna i häradsrätterna och borgmästarna i rådstuvurätterna innan underrätterna förenhetligades.

Förfarandet vid utnämning av extraordinarie hovrättsråd och tingsdomare

Extraordinarie hovrättsrådstjänster har inrättats i hovrätterna närmast på grund av att ärendena hopats i rätten. I årets andra tilläggsbudget beviljades senast ett anslag för anställning av 16 extraordinarie hovrättsråd. Ett motsvarande anslag ingår i 1995 års budgetförslag. I år och 1995 finns det 150 ordinarie hovrättsrådstjänster och 27 extraordinarie hovrättsrådstjänster i hovrätterna.

Också behovet av extraordinarie tingsrättsdomare beror alltid på arbetssituationen. Tingsrätterna har ofta beviljats anslag för att anställa tingsdomare för bara några månader. Så skedde t.ex. inför justeringsarbetet som skulle utföras då det ADB-baserade lagfarts- och inteckningsregistret togs i bruk. Genom lagarna om företagsanering (47/93) och skuldsanering för privatpersoner (57/93), som trädde i kraft den 8 februari 1993, fick underrätterna nya uppgifter för vilka anslag då beviljades så att extraordinarie domare kunde anställas. Också för utbildningen för den omfattande och långvariga underrättsreformen var underrätterna tvungna att anställa extraordinarie domare för en relativt kort tid. I tingsrätterna är andelen extraordinarie domare ännu större än i hovrätterna. För närvarande finns det närmare 100 extraordinarie domare utöver de 428 ordinarie domarna. De extraordinarie tingsdomarnas arbetsinsats motsvarar 43 årsverken. Då antalet extraordinarie tingsdomare är så stort som ovan anges, visar det att de utnämns för mycket korta tider.

De ovan nämnda extraordinarie hovrättsrådstjänsterna, för vilka anslag beviljades i tilläggsbudgeten, inrättades räknat från den 1 juli 1994. Utnämningens förfarandet avslutades först i september. På grund av det långsamma förfarandet har flera månader av arbetsinsatser gått förlorade. Också tingsrätterna beviljades anslag för anställning av extraordinarie tingsdomare i den andra tilläggsbudgeten. Även i fråga om dessa tjänster avslutades utnämningens

förfarandet först i slutet av september. De utnämnda kunde börja tjänstgöringen i början av oktober eller november. Deras utnämningar gäller till årets slut.

T.o.m. i bästa fall räcker det över två månader från det en tjänst förklarar ledig tills någon utnämns. Eftersom anslag för anställning av extraordinarie domare i allmänhet beviljas i en situation i vilken mera lagskipningspersonal behövs i brådskande ordning, är det nuvarande utnämningens förfarandet alltför långsamt. Det leder till en situation i vilken den tid för vilken det var meningen att t.ex. en extraordinarie tingsdomare skulle utnämnas antingen redan har gått ut eller endast en liten del av den återstår när utnämningens förfarandet är avslutat. Det har därför ofta varit nödvändigt att anställa en vikarie tills utnämningen är klar. Med tanke på tingsrättens verksamhet är det inte ändamålsenligt att vara tvungen att för en kort tid dela upp skötseln av en tjänst på flera olika personer.

I de fall då en vikarie har förordnats för en tingsdomare för högst sex månader, har lagmannen kunnat utfärda förordnandet. Enligt 8 § 2 mom. tingsrättsförordningen (582/93) beslutar lagmannen om tjänstledighet för en tingsdomare för högst sex månader per år, hovrätten för högst ett år och högsta domstolen för längre tid än ett år. Enligt 3 mom. i paragrafen är det samma myndighet som beviljar tjänstledigheten som beslutar om skötseln av en tjänst under tjänstledighet. Enligt förordningens 10 § gäller angående beslut om skötseln av en ledig tjänst eller uppgift i tillämpliga delar vad som stadgas om skötseln av en tjänst under tjänstledighet. På motsvarande sätt kan hovrätten förordna en ställföreträdande ledamot för högst sex månader när en ledamots-tjänst är vakant eller när en ledamot är tjänstledig. För längre tid förordnas en ställföreträdande ledamot av högsta domstolen. I praktiken har sålunda t.o.m. så långa vikariat kunnat besättas genom ett synnerligen enkelt förfarande.

Föreslaget förfarande

Till följd av ovanstående föreslås att förfarandet vid utnämning av extraordinarie hovrättsråd och extraordinarie tingsdomare för-enklas så att de kan utnämnas av högsta domstolen på framställning av hovrätten. Ge-

nom att hovrätten gör framställningen, säkers-tälls dess deltagande i utnämningsärendena på samma sätt som tidigare.

I hovrätten har ärenden i anslutning till utnämningar traditionellt behandlats i plenum. I de stora hovrätterna ligger svårigheten med arbetet i plenum i att flera tiotals personer deltar i plenum. Det är därför ofta i praktiken besvärligt att uppsätta tjänsteförslag och framställningar. Samma svårigheter kan uppstå när framställningarna skall motiveras. Trots det bör praxis i hovrätten ändras så att tjänsteförslag och framställningar i situationer enligt denna proposition skall motiveras. Också det förslag som kommissionen för utredning av domarbanan föreslagit om överförande av handläggningen av utnämningsärenden till hovrättens ledningsgrupp bör tas i betraktande. I detta avseende torde det dock vara ändamålsenligast att överväga ändring av det nuvarande förfarandet i samband med att hela utnämningssystemet senare eventuellt kommer att förnyas.

För att sökandenas rättsskydd skall kunna garanteras skall de ha möjlighet att rikta en anmärkning mot hovrättens framställning till högsta domstolen. Denna möjlighet har ansetts finnas också utan något uttryckligt stadgande om saken. Inte heller nu föreslås någon reglering av frågan. Någon tidsfrist inom vilken anmärkningen skall lämnas in anges inte, utan detta kan göras fram till utnämningen.

1.2. Behov att utveckla tingsrätternas verksamhet

Notariens uppgifter

I 17 § tingsrättslagen räknas de uppgifter upp som lagmannen kan förordna en notarie att utföra. Enligt 1 mom. 2 punkten b underpunkten i paragrafen kan lagmannen förordna den som tjänstgjort som notarie i fyra månader att fungera som ordförande i tingsrätten vid sammanträden med en domare i brottmål, dock inte vid behandling av häknings- och reseförbuds ärenden enligt tvångsmedelslagen (450/87). Enligt rättegångsbalken kan tingsrätten inte döma till strängare straff än böter vid sammanträden med en domare. Å andra sidan har enligt förordningen om verkställighet av straffen juristledamot i domstolen rätt att avgöra ärenden som gäller förvandlingsstraff

för böter. På motsvarande sätt föreslås att en notarie skall kunna förordnas att behandla dessa ärenden. Ändringen vore ändamålsenlig inte bara med tanke på auskultantens träning utan också med tanke på en rationell arbetsfördelning i tingsrätten.

Enligt 2 mom. i paragrafen kan lagmannen förordna den som tjänstgjort som notarie i fyra månader att av särskilda skäl i enskilda fall fungera förutom som ledamot även som ordförande i sammansättningar enligt 2 kap. 1 § rättegångsbalken, dock inte i brottmål i vilka den åtalade är häktad eller vilka, under de omständigheter som framgår i målet, kan leda till något annat eller strängare straff än böter eller fängelse i två år. I 2 kap. 1 § rättegångsbalken stadgas om en sammansättning med en ordförande och tre nämndemän.

I praktiken har det visat sig vara en olägenhet att notariens möjlighet att fungera som ordförande i en s.k. nämndemannasammansättning är synnerligen strängt begränsad. Det har upplevts som en brist att notarierna inte kan föra ordet i en nämndemannasammansättning när enkla brottmål, t.ex. grova rattfylleribrott, avgörs. Vanliga rattfylleribrott kan notarierna behandla i en sammansättning med en domare. Det är sällan någon större skillnad i behandlingen av dessa mål. Båda brottstyperna är i allmänhet lätta att avgöra. Straffpraxisen är vedertagen i fråga om dem.

Genom lagen den 15 juli 1994 om ändring av 23 kap. strafflagen (655/94) ändrades stadgandena så att om alkoholhalten i gärningsmannens blod är minst 1,2 promille, kan han dömas för grovt rattfylleri. Innan lagen ändrades var promillegränsen 1,5. Straffskalan ändrades inte. I regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av 23 kap. strafflagen (RP 18/1992 rd) beräknas att sänkningen av promillegränsen leder till att antalet fall som skall dömas som grovt rattfylleri i stället för rattfylleri ökar med ca 3 500—4 100 per år. Om notarierna kunde behandla de enklaste av dessa, skulle tingsrättsdomarnas arbetsinsats kunna frigöras för svårare mål.

Att fungera som ordförande vid ett sammanträde är fortfarande av central betydelse vid träningen i att sköta domaruppgifter under domstolspraktiken. Det vore därför viktigt för auskultanterna att få erfarenhet av att arbeta tillsammans med nämndemän. Likaså är arbete vid session under ledning av en lagfaren ledamot viktig i notarieutbildningen.

Tingsfiskal

Det föreslås att tjänstestrukturen för tingsrätternas lagskipningspersonal skall utvecklas. Detta skall ske genom att tingsfiskalstjänster inrättas mellan domarna och notarierna. Efter- som det är fråga om tjänstemän som i begränsad utsträckning utför lagskipningsuppgifter, föreslås att stadgandena intas i lagen. Tingsfiskalen skall ha direkt lagstadgad behörighet att utföra alla de uppgifter som en notarie kan förordnas att utföra. Han skall också fungera som handledare för notarierna. Tingsfiskalstjänsten kan också vara en tjänst i vilken en jurist som har tänkt sig en domstolsbana kan fördjupa de färdigheter han har förvärvat under auskulteringen och förbereda sig för domstolsarbetet.

Vid överföringen av uppgifter i samband med underrättsreformen har tjänstemän jämte tjänster överförts från länsstyrelserna till tingsrätterna. Också omorganiseringen av länsstyrelserna och tingsrätternas konstanta brist på lagskipningspersonal har bidragit till överföringen. Till tingsrätterna har på detta sätt fram till nästa årsskifte överförts 14 personer med juris kandidatexamen och, i de flesta fall, vicehäradshövdingstitel. En del av dem utför som bäst sin domstolspraktik. De kan emellertid inte med nu gällande stadganden utföra sådana uppgifter som lagmannen kan förordna en notarie att utföra. De som överförts från länsstyrelserna har tjänstebenämningen överinspektör, som snarast är en administrativ titel och inte beskriver de uppgifter som föreslås för tingsfiskalen. För att möjliggöra en ändamålsenlig arbetsfördelning vid tingsrätten skall enligt förslaget arbetsuppgifterna för dessa personer utvidgas och tjänstebenämningen ändras till tingsfiskal.

Kommissionen för utredning av domarbanan har vid sin behandling av domstolspraktiken föreslagit att den för alla gemensamma praktiktiden skall kunna fortsätta följande år med praktik i tingsrätten för dem som har tänkt sig en domstolsbana. Enligt betänkandet skall tjänstebenämningen vara tingsfiskal. Kommissionen säger följande om tingsfiskalens uppgifter: "Tingsfiskalen kan för det första utföra de lagskipningsuppgifter om vilka stadgas i tingsrättslagen. Med tanke på motivationen för praktiken vore det emellertid nödvändigt att utveckla innehållet i den mer än ett år långa praktiken genom att behörigheten att utföra

lagskipningsuppgifter utökas. Tingsfiskalen kan fungera som ordförande t.ex. i nämndemansammansättningar vid behandlingen av brottmål och som ledamot i sammansättningar med tre domare samt delta som ordförande i beredningssammanträden i vissa civila mål. Dessutom kan tingsfiskalen fungera som vikarie för tingsdomaren under semestrar eller korta tjänstledigheter. Användningen av tingsfiskaler ökar tingsrättens verksamhetsförutsättningar i synnerhet i små tingsrätter med två eller tre domare."

Fastän förslaget om att inrätta tingsfiskalstjänster i detta skede främst har uppkommit till följd av den praktiska situationen, kan tingsfiskalens arbetsuppgifter i framtiden i högre grad utvecklas som en utbildningstjänst i enlighet med kommissionens förslag. Till tjänsten kan då söka sig t.ex. de som under en viss tid tjänstgjort som föredragande i hovrätten eller andra som ämnar gå in för en domstolsbana. Med tiden kan också den möjligheten övervägas att sökandena utnämns till dessa tjänster för en viss tid.

Kanslipersonalens lagskipningsuppgifter

Tingsrättslagens 19 § gör det möjligt för lagmannen att under vissa förutsättningar skriftligen förordna någon som hör till kanslipersonalen att utföra vissa lagskipningsuppgifter som räknas upp i lagen. Han kan t.ex. förordnas att meddela tredskodomar i enkla fordringsmål enligt 5 kap. 3 § rättegångsbalken. Det föreslås att lagrummet skall ändras så att någon som hör till kanslipersonalen skall kunna förordnas att förutom meddela tredskodom även att fatta beslut i ovan nämnda summariska ärenden enligt 5 kap. 3 § rättegångsbalken då käranden har återkallat sin talan och svaranden inte har yrkat på avgörande i målet. Det är då fråga om ett beslut att avskryva målet, vilket inte kräver prövning. Någon ur kanslipersonalen skall vidare kunna förordnas att meddela dom i ett summariskt ärende i vilket svaranden har avgett svaromål, men i svaromålet medgett alla kärandens anspråk. Att träffa de avgöranden som de föreslagna ändringarna medför är åtminstone inte svårare än att meddela tredskodom. Frågan gäller en rationalisering av arbetsfördelningen, uppkommen genom praktiska erfarenheter.

Komplettering av sammanträde med en ny nämndeman

I den lag om nämnden vid häradsrätt (322/69) som var i kraft före tingsrättslagen stadgades att om häradsrättens nämnd tillfälligt inte var fulltalig kunde ordföranden kalla någon till nämndeman valbar person att tjänstgöra i nämnden. Tingsrättslagen har inget motsvarande stadgande. Det har i praktiken visat sig att det i situationer i vilka en nämndeman inte har infunnit sig till ett sammanträde eller varit jävig inte alltid varit helt lätt att skaffa en vikarie bland dem som valts till nämndemän. För att sammanträdet inte skall behöva inställas eller sammanträdet början oskäligt fördröjas bör i tingsrättslagen intas ett stadgande som motsvarar det som fanns i den gamla lagen. Den som avses i förslaget kan inte delta i behandlingen av ett tvistemål som redan tidigare inletts. Därför kan den möjlighet paragrafen erbjuder användas endast då behandlingen av ett tvistemål börjar.

2. Propositionens verkningar

Genom att förfarandet vid utnämning av extraordinarie hovrättsråd och tingsdomare görs snabbare förbättras arbetssituationen vid ifrågasvarande domstolar. Utvecklandet av personalstrukturen vid tingsrätten genom att inrätta tingsfiskalstjänster och utvidgandet av

notariernas uppgiftsområden rationaliserar den interna arbetsfördelningen vid tingsrätten. Utvidgandet av kanslipersonalens uppgifter har samma verkan.

Propositionen har inga ekonomiska verkningar.

3. Ärendets beredning

Förslaget till regeringsproposition har utarbetats som ett tjänstearbete på justitieministeriet. Utlåtanden om förslaget har inkommit från presidenten och avdelningarnas ordföranden i högsta domstolen, hovrätternas presidenter, lagmännen vid Kumo och Tammerfors tingsrätter samt Joensuu och Vanda tingsrätter.

I fråga om utnämning förfarandet har de som avgett utlåtandena med ett undantag instämt med förslaget. En av dem som avgett utlåtande anser att lagmannen bör kunna besluta om skötseln av en extraordinarie tingsdomartjänst som inrättats för högst sex månader, utan att hovrätten förklarar tjänsten ledig. Två utlåtanden har betonat vikten av att höra lagmannen innan hovrätten gör sin framställning.

De som avgett utlåtandena har godkänt tingsfiskalstjänsten och tingsfiskalens arbetsuppgifter liksom också de föreslagna ändringarna av lagskipningsuppgifter som kan utföras av en notarie och någon som hör till kanslipersonalen.

DETALJMOTIVERING

1. Motivering till lagförslagen

1.1. Hovrättslagen

5 §. Såsom i den allmänna motiveringen konstaterades beror behovet att utnämna extraordinarie hovrättsråd i allmänhet på målanhopningar i hovrätten. När anslagen för tjänsterna har beviljats, bör de kunna besättas så snabbt som möjligt. Det nuvarande förfarandet, som är detsamma som vid utnämning av ordinarie hovrättsråd, räcker med sitt förslags-, besvärs-, utlåtande- och utnämningsskede i allmänhet flera månader.

I statsbudgeten beviljas i allmänhet anslag för anställning av extraordinarie hovrättsråd för högst ett år. I fråga om extraordinarie hovrättsrådstjänster föreslås att högsta domstolen skall kunna utföra utnämningen på framställning av hovrätten. Tjänsten förklarar ledig på vanligt sätt. Hovrättsförordningen (211/94) ändras så att plenum i hovrätten gör framställningen till högsta domstolen.

1.2. Tingsrättslagen

3 §. Extraordinarie tingsdomare utnämns för

närvarande i samma ordning som ordinarie tingsdomare. Förfarandet är detsamma som det ovan beskrivna förfarandet i fråga om hovrättsledamöter och inbegriper alltså tjänsteförslag samt besvär- och utlåtandeförfaranden. Extraordinarie tingsdomare i tingsrätterna utnämns ofta bara för några månader, dock högst ett år.

Av ovan nämnda skäl föreslås att 3 § tingsrättslagen ändras så att högsta domstolen utnämner extraordinarie tingsdomare på framställning av hovrätten. Också i detta fall görs framställningen av plenum i hovrätten. Tjänsten förklaras ledig på vanligt sätt.

Ett stadgande om utnämning av tingsdomare skall tas in i paragrafens 2 mom. Ett motgällande 2 mom. svarande stadgande skall ingå i paragrafens 3 mom. sålunda ändrat att där inte längre nämns utnämning av tingsdomare.

3 a §. I enlighet med vad som anförts i den allmänna motiveringen föreslås att tingsrättens personalstruktur utvecklas genom att tingsfiskalstjänster inrättas.

Innan underrättsreformen genomfördes fanns det i de flesta underrätter, dvs. häradsrätterna, kanslinotarietjänster. Kanslinotarierna var tjänstemän som var i slutskedet av eller hade slutfört sin domstolspraktik och som bistod den övriga lagskipningspersonalen genom att utbilda notarierna och var behöriga att på särskilt förordnande fungera som ordförande i häradsrätten och vikarie för tingsdomaren. Den föreslagna tingsfiskalstjänsten är av samma typ som kanslinotarietjänsterna var. En tingsfiskalstjänst skulle ge de jurister som ämnar gå in för en domstolsbana och har slutfört sin auskultering en möjlighet att fördjupa de färdigheter de har fått under sin domstolspraktik.

Behörighetsvillkor för tingsfiskalen är juris kandidatexamen och erfarenhet av domaruppgifter. En utnämning till tingsfiskal förutsätter sålunda slutförd domstolspraktik och vice häradshövdingstitel. Såsom i den allmänna motiveringen anges kommer det i början att vara de behöriga jurister som överförs jämte sina tjänster från länsstyrelserna till tingsrätterna som blir tingsfiskaler.

Tingsfiskalen utnämns av hovrätten. Hovrätten förklarar också tjänsterna lediga.

3 b §. Tingsfiskalen kan utföra de uppgifter till vilka lagmannen kan förordna notarien. Tingsfiskalen är direkt med stöd av sin tjänst behörig att utföra uppgifterna och inget särskilt

förordnande behövs från lagmannens sida. På samma sätt som i fråga om notarierna skall lagmannen se till att tingsfiskalen inte får alltför svåra mål och ärenden att avgöra.

8 a §. Det har i praktiken förekommit situationer i vilka en nämndeman som varit i tur att delta i tingsrättens sammanträde inte har infunnit sig till sammanträdet på grund av ett plötsligt förhinder eller varit jävig. Nämndemannen har sin nämndemannauppgift som bisyssla och det går inte alltid att finna en annan nämndeman som kan delta i sammanträdet. I vissa fall har man därför varit tvungen att inställa sammanträdet. Problem har uppstått i synnerhet i små tingsrätter. När det finns många sammanträdesplatser och antalet nämndemän som valts i kommunen är litet, kan de långa avstånden utgöra hinder för att en annan nämndeman fås till platsen.

På grund av ovanstående föreslås att tingsrättens ordförande i sådana situationer skall kunna kalla in någon som är valbar till nämndeman till sammanträdet. På honom tillämpas också i övrigt vad som stadgas om nämndemän.

Avsikten är att stadgandet skall tillämpas endast undantagsvis. I första hand skall man försöka få någon av dem som valts till nämndeman att delta i sammanträdet.

Den som tillfälligt upptagits som nämndeman skall avlägga domareden eller domarförsäkran i tingsrätten innan han inleder arbetet. Enligt stadgandena om tingsrättens domförhet är det möjligt att avlägga eden eller försäkran t.ex. i närvaro av en lagfaren ledamot i tingsrätten.

17 §. I paragrafen stadgas om de uppgifter som lagmannen kan förordna en notarie att utföra. Paragrafen ger i sin gällande form lagmannen möjlighet att förordna den som fungerat som notarie i fyra månader att fungera som ordförande vid endomarsammanträden i vissa mål och ärenden.

En notarie kan förordnas att fungera som ordförande i en sammansättning med en domare i brottmål, dock inte vid behandling av häktnings- och reseförbud enligt tvångsmedelslagen. Enligt 2 kap. 6 § (1052/91) rättegångsbalken är tingsrätten domför i brottmål med ordföranden ensam, om det för det brott som nämns i åtalet med hänsyn till de omständigheter som anges där inte stadgas något annat eller strängare straff än böter eller fängelse i högst ett år och sex månader. Härvid kan det

inte dömas till strängare straff än böter. Enligt 6 kap. 7 § 2 mom. förordningen om verkställighet av straff kan en lagfaren medlem behandla ärenden som gäller förvandlingsstraff för böter.

Ifrågavarande punkt i tingsrättslagen gäller brottmål i vilka det alltså endast kan dömas till böter. Eftersom det i ärenden som gäller förvandlingsstraff för böter är fråga om förvandling av böter till fängelsestraff och eftersom lagstiftningen innehåller en särskild behörighetsnorm för dessa ärenden, torde 17 § tingsrättslagen kräva en ändring för att en notarie skall kunna förordnas att avgöra ärenden som gäller förvandlingsstraff för böter.

Förutom de omständigheter som nämns i den allmänna motiveringen kan ändringsförslaget ytterligare motiveras med att största delen av ärendena som gäller förvandlingsstraff för böter är enkla att avgöra och inte kräver mera prövning än de brottmål som notarien redan nu kan förordnas att behandla ensam.

I en nämndemannasammansättning kan notarien fungera som ordförande endast av särskilda skäl i enskilda fall. Det har i praktiken visat sig att en del av de mål och ärenden som behandlas i en endomarsammansättning är svårare än de brottmål som avgörs i en fulltalig sammansättning. Av de skäl som nämns i den allmänna motiveringen föreslås att lagmannen fortfarande skall kunna förordna den som tjänstgjort som notarie i fyra månader att i enskilda mål fungera som ledamot och som ordförande i en nämndemannasammansättning. Något särskilt skäl skall inte längre krävas för förordnandet. Lagmannen förordnar notarien t.ex. att fungera som ordförande en viss dag vid behandlingen av mål som lagmannen särskilt bestämmer. Lagmannen kan då på förhand besluta vilka av den dagens mål som kan behandlas av notarien. Andra, svårare mål som skall behandlas samma dag, avgörs vid samma sammanträde med en ordinarie domare som ordförande. Om alla mål den dagen är enkla mål som är lämpliga för en auskultant, kan förordnandet utfärdas för hela dagen. Förutsättningen är emellertid att lagmannen har konstaterat att målen till sin art är sådana att notarien kan fungera som ordförande. Förordnandet kan också fortsättningsvis utfärdas i enskilda fall så att notarien sitter som ordförande i bara ett av målen under en dag. Dessa enskilda mål kunde tas i beaktande vid prövning av om notarien har fungerat som

ordförande vid sammanträden i tillräckligt stor utsträckning för att få vicehäradshövdingstitel.

Ändringen av förfarandet är till nytta inte bara för notariens utbildning utan också för domstolens verksamhet, eftersom notarien då kan föra ordet vid behandlingen av enkla mål i stället för att domarens arbetsinsats binds vid dem.

Ändringen av ingressen i 2 mom. leder i praktiken till att en notarie oftare än tidigare kommer att fungera som ordförande för en nämndemannasammansättning. En notarie kan handlägga flera enkla brottmål och andra ärenden, närmast familjerättsliga ärenden, som avgörs i nämndemannasammansättning än för närvarande. Ändringen möjliggör även att en notarie förordnas till ledamot i enskilt ärende i fall som nämns i 2 mom. 1—3 punkterna. Även i dessa fall skulle inte längre särskilda skäl krävas.

Enligt 17 § 3 mom. tingsrättslagen får en notarie inte förordnas att ensam eller såsom ordförande för tingsrätten behandla ett mål som på grund av sin art eller sin omfattning bör anses vara svårt att avgöra. Att fungera som notarie är att skaffa sig utbildning för domaruppgifter och lagmannen är huvudansvarig för ledningen och övervakningen av denna utbildning i ämbetsverket. Detta ansvar förblir hos lagmannen i samma omfattning som tidigare. Lagmannen ser också i fortsättningen till att alltför svåra ärenden inte föreläggs notarien.

19 §. I paragrafen föreslås att lagmannens beslutanderätt skall utvidgas så att någon ur kanslipersonalen kan förordnas att meddela dom i mål enligt 5 kap. 3 § rättegångsbalken i sådana fall där svaranden har medgett hela käromålet. Likaså skall han kunna fatta beslut om att avskrivna ett mål, om käranden har återkallat sin talan och svaranden inte yrkar på avgörande. Ingetdera fallet kräver prövning.

Enligt 19 § 2 mom. tingsrättslagen skall ett ärende som är omfattande, oklart eller annars svårt att avgöra överföras till en notarie eller en lagfaren medlem av tingsrätten för avgörande. Samma begränsning gäller självfallet alla de uppgifter som lagmannen enligt detta förslag kan förordna någon som hör till kanslipersonalen att avgöra.

Samtidigt föreslås att omnämningarna av bouppteckningsinstrument och beviljandet av förlängningar av bouppteckningstiden skall slopas i 19 § tingsrättslagen. Dessa uppgifter har

genom lagen om ändring av 20 kap. ärvdabalken (733/94) överförts till skattebyråerna.

lagarna träda i kraft så snart som möjligt. Dessutom föreslås att åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter skall kunna vidtas innan den träder i kraft.

2. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa. Mandatperioden för de extraordinarie tingsdomare som har anställts med anslag som beviljats i årets andra tilläggsbudget går ut i slutet av året. Om motsvarande anslag fås i nästa års budget, skall utnämningförfarandet börja om från början igen. För att förfarandet inte skall dra alltför långt ut på tiden, bör

3. Lagstiftningsordning

Eftersom i lagförslagen föreslås avvikelser från utnämningförfarandet enligt regeringsformen, bör de behandlas i den ordning som gäller för stiftandet av grundlag.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av 5 § hovrättslagen

I enlighet med riksdagens beslut, tillkommet på det sätt som 67 § riksdagsordningen stadgar, ändras 5 § 2 mom. hovrättslagen av den 21 januari 1994 (56/94) som följer:

5 §

Extraordinarie hovrättsråd

tid för vilken han har utnämnts samma rätt att kvarstå i sin tjänst som i regeringsformen stadgas för domare.

Högsta domstolen utnämner de extraordinarie hovrättsråden på framställning av hovrätten.

Ett extraordinarie hovrättsråd har under den

Denna lag träder i kraft den 199 .
Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

2.

Lag

om ändring av tingsrättslagen

I enlighet med riksdagens beslut, tillkommet på det sätt som 67 § riksdagsordningen stadgar, upphävs 19 § 1 mom. 6 och 8 punkten tingsrättslagen av den 28 juni 1993 (581/93), ändras 3 § 2 mom., 17 § 1 mom. 2 punkten b-underpunkten och i 2 mom. det inledande stycket samt 19 § 1 mom. 3 punkten, samt fogas till 3 § ett nytt 3 mom. och till lagen nya 3 a, 3 b och 8 a §§ som följer:

3 §

Högsta domstolen utnämner de extraordinarie tingsdomarna på framställning av hovrätten.

För extraordinarie tingsdomare gäller vad som stadgas om tingsdomare i fråga om behö-

righet, uppsägningsskydd under den tid för vilken de har utnämnts samt avlöningsgrunder.

3 a §

Vid tingsrätten kan finnas tingsfiskalstjänster.

Tingsfiskalen skall ha avlagt juris kandidat-examen och ha erfarenhet av domaruppgifter.

Hovrätten utnämner tingsfiskalerna.

3 b §

En tingsfiskal är utan särskilt förordnande behörig att utföra alla de uppgifter som lagmannen kan ålägga en notarie att utföra.

8 a §

Om tingsrättens sammansättning tillfälligt inte är domför på grund av att en nämndeman har fått förhinder och sammansättningen inte utan olägenhet för tingsrättens verksamhet kan kompletteras med någon som har valts till nämndeman, kan tingsrättens ordförande kalla in någon som är valbar till nämndeman. Denne skall avlägga domarede eller avge motsvarande försäkran i tingsrätten innan han fullgör sitt uppdrag.

17 §

Lagmannen kan förordna

2) den som tjänstgjort som notarie i fyra månader att fungera som ordförande i tingsrätten

b) vid sammanträden med en domare i brottmål och i ärenden som gäller förvandringsstraff för böter, dock inte vid behandling

av häktnings- och reseförbudsärenden enligt tvåångsmedelslagen (450/87), och

Dessutom kan lagmannen förordna den som tjänstgjort som notarie i fyra månader att i enskilda fall fungera som

19 §

Lagmannen kan skriftligen förordna någon som hör till kanslipersonalen och som har svurit en ed som motsvarar domarede eller avlagt motsvarande försäkran samt har den utbildning som uppgiften kräver och tillräcklig skicklighet för uppgiften att

- 3) i mål enligt 5 kap. 3 § rättegångsbalken,
 a) meddela tredsdomar,
 b) meddela dom när svaranden har medgett käromålet, samt
 c) fatta beslut om att avskriva målet när käranden har återkallat talan och svaranden inte yrkar på avgörande,

Denna lag träder i kraft den 199 .

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

Helsingfors den 21 oktober 1994

Republikens President
MARTTI AHTISAARI

Justitieminister *Anneli Jäätteenmäki*

1.

Lag**om ändring av 5 § hovrättslagen**

I enlighet med riksdagens beslut, tillkommet på det sätt som 67 § riksdagsordningen stadgar, ändras 5 § 2 mom. hovrättslagen av den 21 januari 1994 (56/94) som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Extraordinarie hovrättsråd

Ett extraordinarie hovrättsråd utnämns i samma ordning som en ordinarie hovrätts ledamot. Ett extraordinariehovrättsråd har under den tid för vilken han har utnämnts samma rätt att kvarstå tjänsten som regeringsformen stadgar för domare.

Högsta domstolen utnämner de extraordinarie hovrättsråden på framställning av hovrätten. Ett extraordinariehovrättsråd har under den tid för vilken han har utnämnts samma rätt att kvarstå i sin tjänst som i regeringsformen stadgas för domare.

*Denna lag träder i kraft den
199 .*

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

2.

Lag**om ändring av tingsrättslagen**

I enlighet med riksdagens beslut, tillkommet på det sätt som 67 § riksdagsordningen stadgar, upphävs 19 § 1 mom. 6 och 8 punkten tingsrättslagen av den 28 juni 1993 (581/93), ändras 3 § 2 mom., 17 § 1 mom. 2 punkten b-underpunkten och i 2 mom. det inledande stycket samt 19 § 1 mom. 3 punkten, samt fogas till 3 § ett nytt 3 mom. och till lagen nya 3 a, 3 b och 8 a §§ som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

För extraordinarie tingsdomare gäller vad som stadgas om tingsdomare i fråga om behörighet, utnämning, uppsägningsskydd under den tid för vilken de har utnämnts samt i fråga om avlöningsgrunder.

Högsta domstolen utnämner de extraordinarie tingsdomarna på framställning av hovrätten.

För extraordinarie tingsdomare gäller vad som stadgas om tingsdomare i fråga om behörighet, uppsägningsskydd under den tid för vilken de har utnämnts samt avlöningsgrunder.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3 a §

Vid tingsrätten kan finnas tingsfiskalstjänster. Tingsfiskalen skall ha avlagt juris kandidatexamen och ha erfarenhet av domaruppgifter. Hovrätten utnämner tingsfiskalerna.

3 b §

En tingsfiskalen är utan särskilt förordnande behörig att utföra alla de uppgifter som lagmannen kan ålägga en notarie att utföra.

8 a §

Om tingsrättens sammansättning tillfälligt inte är domförför på grund av att en nämndeman har fått förhinder och sammansättningen inte utan olägenhet för tingsrättens verksamhet kan kompletteras med någon som har valts till nämndeman, kan tingsrättens ordförande kalla in någon som är valbar till nämndeman. Denne skall avlägga domared eller avge motsvarande försäkran i tingsrätten innan han fullgör sitt uppdrag.

17 §

Lagmannen kan förordna

2) den som tjänstgjort som notarie i fyra månader att fungera som ordförande i tingsrätten

b) vid sammanträden med en domare i brottmål, dock inte vid behandling av häktning och reseförbudsärenden enligt tvångsmedslagen (450/87), och

b) vid sammanträden med en domare i brottmål och i ärenden som gäller för vandlingsstraff för böter, dock inte vid behandling av häktning- och reseförbudsärenden enligt tvångsmedslagen (450/87), och

Dessutom kan lagmannen förordna den som tjänstgjort som notarie i fyra månader att av särskilda skäl i enskilda fall att fungera som

Dessutom kan lagmannen förordna den som tjänstgjort som notarie i fyra månader att i enskilda fall fungera som

- 1) medlem enligt 2 kap. 2 § rättegångsbalken,
- 2) medlem i fall som avses i 6 kap. 1 § rättegångsbalken,
- 3) medlem i sammansättning enligt 2 kap. 3 § rättegångsbalken eller
- 4) ordförande i sammansättning enligt 2 kap. 1 § rättegångsbalken, dock inte i brottmål i vilka den åtalade är häktad eller vilka, under de omständigheter som framgår i målet, kan leda till något annat eller strängare straff än böter eller fängelse i två år.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §

Lagmannen kan skriftligen förordna någon som hör till kanslipersonalen och som har svurit en ed som motsvarar domareden eller avlagt motsvarande försäkran samt har den utbildning som uppgiften kräver och tillräcklig skicklighet för uppgiften att

3) meddela tredsokodomar i mål enligt 5 kap. 3 § rättegångsbalken,

3) i mål enligt 5 kap. 3 § rättegångsbalken,
 a) meddela tredsokodomar,
 b) meddela dom när svaranden har medgett käromålet, samt
 c) fatta beslut om att avskriva målet när käranden har återkallat talan och svaranden inte yrkar på avgörande,

6) registrera bouppteckningsinstrument,

6) (upphävs)

8) bevilja förlängningar av bouppteckningstiden.

8) (upphävs)

Denna lag träder i kraft den 199 .
 Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

